

УДК: 341.46
DOI: 10.31733/2078-3566-2021-6-216-222

**Оксана
ВОЛОЩУК**[©]
кандидат
юридичних наук,
доцент

**Василь
ЮРЧИШИН**[©]
доктор юридичних
наук, професор

*(Чернівецький юридичний інститут Національного університету
«Одеська юридична академія», м. Чернівці, Україна)*

ФІЗИЧНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА І МІЖНАРОДНОГО ЗЛОЧИНУ

У статті на основі аналізу основних доктринальних праць вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері міжнародного кримінального права досліджено концептуальні положення щодо розуміння фізичної особи як суб'єкта міжнародного злочину та суб'єкта міжнародного права. Проаналізовано природу та специфічні риси міжнародної правосуб'єктності індивіда, а також основні причини віднесення індивіда до кола суб'єктів міжнародного права. Також обґрунтовано те, що відповідальність фізичних осіб за міжнародні злочини найчастіше настає за умови, що їхні злочинні дії пов'язані з реалізацією злочинної політики держави.

Ключові слова: суб'єкти міжнародного права, індивід як суб'єкт міжнародного права, дестинатор, міжнародний злочин, кримінальна відповідальність індивіда у міжнародному праві.

Постановка проблеми. В останні десятиліття спостерігається інтенсивне «вторгнення» регулюючого впливу міжнародно-правових норм у сферу внутрішньої компетенції держав, що обумовлює, необхідність перегляду одного з основних теоретичних постулатів пострадянської міжнародно-правової доктрини другої половини ХХ століття: твердження про принципову неможливість поширення на фізичних осіб окремих держав статусу суб'єктів міжнародного права. Протягом багатьох років прихильники цієї концепції вважали неприпустимим говорити про міжнародну правосуб'єктність індивіда, бо відповідно до їхньої позиції правосуб'єктність у міжнародному праві передбачає, крім здатності до самостійних міжнародних дій, також спроможність створювати й забезпечувати виконання міжнародно-правових норм, якою фізичні особи не володіють. Крім того, на їхню думку, до цієї проблеми взагалі треба ставитися з великою обережністю внаслідок того, що міжнародне право є право міждержавне й ще не досягло тієї стадії, на якій можливе визнання правосуб'єктності індивіда, оскільки це ослаблює суверенітет держав.

Однак реалії сучасного життя, заборона агресивної війни, повага прав людини, ствердження міжнародних стандартів прав і свобод, загалом антропоцентристські тенденції сучасного міжнародного права, які фактично призвели до переродження міжнародного права, диктують появу нових явищ в рамках міжнародно-правової системи. Потрібно розуміти, що якщо раніше міжнародне право було міждержавним правом, яке було направлене на «обслуговування» права на війну («*jus ad bellum*») шляхом обмеження засобів та методів ведення війни, то нині це право проголошує і захищає права людини і народів. Питання прав людини органічно вплітаються в

© О. Волощук, 2021
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0991-5605>
ok.voloshchuk@chnu.edu.ua

© В. Юрчишин, 2021
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0238-678X>
cherninstitut@ukr.net

міжнародне право, а індивід набуває міжнародної правосуб'єктності.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Теоретичним підґрунтям для дослідження міжнародної правосуб'єктності індивіда в контексті притягнення його до кримінальної відповідальності за вчинення міжнародних злочинів на підставі норм міжнародного кримінального права стали насамперед доробки таких вітчизняних учених-міжнародників: М. Баймуратов, В. Буткевич, О. Задорожній, Н. Зелінська, І. Карпец, І. Лукашук, В. Репецький, В. Теліпко тощо. Серед зарубіжних науковців слід виділити праці наступних учених: Н. Алексєєв, М. Бассіоні, Дж. О'Брайєн, Х. Джеснек, Д. Левін, Ю. Решетов, П. Ромашкін, А. Ушаков, С. Черніченко, А. Циммерман, В. Шабас, М. Шериф, С. Швобель, М. Шоу та інші. Примітно, що серед названих вчених окремі, зокрема, А. Циммерман, В. Шабас, М. Шериф, працювали над розробкою проекту Римського договору Міжнародного кримінального суду, що нині функціонує як постійнодіюча міжнародна установа, яка може притягати до відповідальності фізичних осіб за вчинення міжнародних злочинів.

Незважаючи на те, що питання міжнародної кримінальної юстиції з кожним роком все більше привертає увагу науковців, усе ж маємо констатувати, що у більшості статей, монографій і досліджень навіть на рівні дисертацій спостерігається лапідарне висвітлення проблематики визнання індивіда суб'єктом міжнародного права, акцент у таких працях в цілому зміщено на аналіз проблем організації та функціонування органів міжнародної кримінальної юстиції. Натомість інтенсивний розвиток саме міжнародної кримінальної юстиції вимагає більш прискіпливої уваги та більш ретельного аналізу не тільки її організаційних та функціональних засад, а й основних доктринальних положень міжнародної правосуб'єктності індивіда.

Метою статті є дослідження фізичної особи як суб'єкта міжнародного злочину та відповідно суб'єкта міжнародного права.

Виклад основного матеріалу. В науці міжнародного права питання міжнародної правосуб'єктності фізичної особи розглядається від її повного невизнання, визнання специфічної, обмеженої, особливої правосуб'єктності до безумовного визнання повної правосуб'єктності. До середини ХХ ст. більшість вчених вважали, що правосуб'єктність індивіда повністю поглинається правосуб'єктністю держави, громадянином якої він є. У радянській доктрині визнання людини суб'єктом міжнародного права розглядалося, як спроба втручання у внутрішні справи держави. Такі погляди подекуди збереглися у науці міжнародного права. До таких вчених, зокрема, належать В. Євгенєв, Ф. Кожевніков, С. Крилов, Л. Моджорян, Н. Ушаков, А. Федрос, С. Черніченко.

В цілому доктриною міжнародного права вироблено три підходи до визначення кола суб'єктів міжнародного права. Перша, «широка» концепція, передбачає, що суб'єктами міжнародного права можуть бути всі суб'єкти міжнародних правовідносин, без будь-яких обмежень, тобто держава, юридична особа та індивід. Основним аргументом прихильників цієї концепції було те, що не можна бути учасником правовідносин без того, щоб бути їх суб'єктом. Друга концепція наголошує, що суб'єктами міжнародного права лише ті суб'єкти міжнародних правовідносин, які здатні своїми діями створювати норми міжнародного права. Третя, «вузька» концепція, передбачає, що суб'єктами міжнародного права є лише ті учасники міжнародних відносин, які відповідають певним ознакам. До таких відносили: здатність створювати норми міжнародного права, володіти міжнародними правами та обов'язками нести відповідальність тощо. Цю теорію активно підтримували радянські вчені, вона все ще є домінуючою на пострадянському просторі, у тому числі в Україні [1, с. 47].

Отже, зазначимо, що перша «широка» концепція до суб'єктів міжнародного права відносить всіх суб'єктів міжнародних правовідносин, без будь-яких обмежень, тобто державу, юридичну особу та індивіда. Щодо другої та третьої концепцій, то їх прихильники заперечують наявність у фізичної особи міжнародної правосуб'єктності. Серед основних аргументів – неможливість створювати норми міжнародного права. Відповідно фізична особа позначається терміном «дестинатор», тобто особа, яка володіє обмеженим обсягом правосуб'єктності. Разом з цим аналіз сучасних тенденцій розвитку сучасного міжнародного права дозволяє стверджувати, що індивід володіє міжнародною правосуб'єктністю. Як видається, людина завжди присутня у будь-якій персонативній, нормативній або комунікативній правовій ситуації, навіть якщо формально замовчувати про це [2, с. 58]. Іншими словами, за відсутності фізичної особи в тих чи інших правових явищах, світ права стає мертвим. Також досить чітко міжнародна правосуб'єктність

фізичної особи проглядається в рішеннях Європейського суду з прав людини. У справі «Ван Генд і Лус проти Нідерландів» [3, с. 97–98] Суд зазначив, що співтовариство констатує новий правовий порядок у міжнародному праві, за яким переваги держав щодо їх суверенних права обмежуються, і суб'єктами визнаються не лише держави, а й громадяни [4, с. 55].

На користь визнання фізичної особи суб'єктом міжнародного публічного права можна навести наступні аргументи. Фізичні особи можуть виступати стороною в суді проти держави (Вищий реституційний суд з врегулювання питань, які виникли в результаті II Світової війни, Європейський суд з прав людини). Правосуб'єктність фізичних осіб визнана у Загальній декларації прав людини 1948 року (стаття 6); у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 року (стаття 2 і далі); у Міжнародній конвенції про захист прав усіх працівників-мігрантів і членів їхніх сімей 1990 року (стаття 8 і далі) та ряді інших конвенцій, угод, договорів, пактів, декларацій [5, с. 58].

Права та обов'язки фізичної особи безпосередньо сформульовано в ряді міжнародно-правових документів (до прикладу, це Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 року, Міжнародна конвенція про припинення злочину апартеїду й покарання за нього 1973 року тощо). Відповідно до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року будь-яка людина, яка вважає, що стосовно неї порушуються права, що гарантовані Конвенцією, може подати скаргу в Європейський суд з прав людини, якщо вона вичерпала всі можливості захисту своїх прав у своїй власній країні-учасниці Конвенції 1950 року. З 1950 року на розгляд у Раду Європи передано понад 30 тисяч скарг, в основі яких лежить порушення прав і свобод людини. Право на міжнародний судовий захист прав і свобод людини закріплено й ст. 55 Конституції України для осіб, що перебувають на її території [6].

Також зазначимо слушне, на нашу думку, твердження про те, що будь-який колективний суб'єкт права, будь-то держава або якесь корпоративне об'єднання, на відміну від людини, може юридично діяти тільки через систему своїх органів. У свою чергу, державні й корпоративні органи можуть юридично функціонувати лише через систему посадових (фізичних) осіб, що здійснюють саморепрезентативну діяльність. Поза посадовими (фізичними) особами (ширше – державними або корпоративними службовцями) ні держава, ні корпоративне об'єднання діяти як суб'єкт права нездатні взагалі [2, с. 123].

Звичайно, що законодавчо або договірним шляхом можливо заснувати юридичну особу, але це буде створювати тільки «видимість» юридичної особи, якщо жодна фізична особа не візьметься до виконання своїх посадових обов'язків [7, с. 78]. Те саме стосується і кримінальної відповідальності в міжнародному праві. Навіть, якщо відповідальність за вчинення конкретного злочину міжнародні норми покладають на державу, безпосередньо такий злочин вчинявся певною особою чи групою осіб. Стверджуючи принцип індивідуальної кримінальної відповідальності, Міжнародний військовий трибунал у Нюрнберзі наголосив: «...Порушення міжнародного права породжує індивідуальну відповідальність. Саме люди, а не абстрактні організації, вчиняють злочини, зупинення яких необхідне як санкція міжнародного права» [4, с. 125–127].

Як ми вже вказували, друга концепція так звана перехідна, наголошує, що суб'єктами міжнародного права є лише ті суб'єкти міжнародних правовідносин, які здатні своїми діями створювати норми міжнародного права. Проте питання участі індивіда у процесі міжнародної правотворчості є доволі дискусійним. Фізична особа фактично виступає ініціатором створення прецеденту, що має силу правової норми, шляхом звернення до міжнародного суду за захистом своїх порушених прав.

Щодо відсутності у фізичних осіб можливості створювати норми міжнародного права, то вважаємо, що така властивість не повинна бути обов'язковою при наданні учаснику міжнародних відносин статусу суб'єкта міжнародного права. Так, у юридичній енциклопедії суб'єктів міжнародного права визначено, як учасників міжнародних відносин, які володіють правами та обов'язками на основі міжнародного права [8, с. 131].

В юридичній науці висловлюються різні думки із цього приводу. Так, на думку М. Баймуратова, аналіз численних міжнародно-правових актів дозволяє стверджувати, що фізичні особи не є суб'єктами міжнародного публічного права в цілому, а виступають

суб'єктом його окремої галузі, до прикладу міжнародного гуманітарного права [4, с. 126].

На думку В. Шуршалова, індивіди, перебуваючи під владою держави, не виступають на міжнародній арені від свого імені, як суб'єкти міжнародного права, всі міжнародні договори і угоди про захист особи, основних прав і свобод людини укладені державами, а тому конкретні права і обов'язки з цих угод впливають для держав, а не для окремих індивідів. Індивіди знаходяться під захистом своєї держави, і ті норми міжнародного права, які спрямовані на охорону основних прав і свобод людини, головним чином реалізуються за посередництвом держав [9, с. 78–79].

Професор Оксфордського університету Антоніо Кассезе вважає, що відповідно до сучасного міжнародного права індивідам притаманний міжнародно-правовий статус. Індивіди мають обмежену правосуб'єктність (в цьому сенсі вони можуть бути поставлені в один ряд з іншими, крім держав, суб'єктами міжнародного права: повстанцями, міжнародними організаціями та національно-визвольними рухами) [10, с. 85].

Як вже було нами зазначено радянська доктрина міжнародного права, аж до припинення існування СРСР, категорично заперечувала міжнародну правосуб'єктність фізичних осіб, оскільки вона виходила з того, що індивід не може мати ні правоздатності, ні дієздатності у міжнародних, міждержавних правовідносин. Так, на думку вченого Ф. Кожевнікова, суб'єктом міжнародного права виступає, як правило, тільки держава [11, с. 51].

Противники визнання індивіда суб'єктом міжнародного права, як основний аргумент на підтвердження своєї позиції посилаються на те, що індивіди не можуть укласти міжнародні публічно-правові договори і тим самим не можуть брати участь у створенні норм міжнародного права. Однак, як видається, в будь-якій галузі права її суб'єкти мають бути наділені правами і обов'язками. Наприклад, в міжнародному праві договірنا правоздатність в повному обсязі властива лише суверенним державам. Інші суб'єкти – міжурядові організації, державо-подібні утворення, та й нації і народи, що борються за незалежність, – володіють договірною правоздатністю в обмеженому обсязі [12, с. 143].

Однак, незважаючи на формування у науковій літературі позицій щодо включення фізичних осіб кола суб'єктів міжнародного права, домінуючою у вітчизняній доктрині міжнародного права є точка зору, за якою вказані особи не є суб'єктами міжнародного кримінального права. Прихильники такого правового підходу стверджують, що індивіди знаходяться під юрисдикцією держави і виступають суб'єктами внутрішньодержавних правових відносин, а тому вони не мають самостійного міжнародного статусу, не володіють юридичною здатністю до незалежної реалізації міжнародних прав та обов'язків; суб'єкти міжнародного права виступають його творцями, їх волею створюються норми міжнародного кримінального права, тоді як фізичні особи такими можливостями не наділені; права і свободи фізичних осіб, закріплені у міжнародно-правових документах, насамперед, є виявом волі держави; більшість міжнародних норм у сфері прав людини є абстрактними і для їх реалізації необхідно прийняття внутрішньодержавних актів [13, с. 76].

Проте, ми з вище вказаною позицією не погоджуємося, а підтримуємо концепцію згідно якою індивід є суб'єктом міжнародних відносин і в свою чергу є суб'єктом міжнародного злочину. На нашу думку, можливостей довести, що індивід є суб'єктом міжнародного права та суб'єктом кримінальної відповідальності в міжнародному праві є безліч. Теж саме звернення до норм міжнародного публічного прав, що безпосередньо закріплюють міжнародно-правовий статус людини є безспірним доказом її міжнародної правосуб'єктності. Саме цим традиційним шляхом більшість юристів-міжнародників дійшла висновку про наявність міжнародної правосуб'єктності людини. Отже, якщо є правовий статус, то і звичайно повинен бути його носій.

На нашу думку, міжнародне право відіграє значну роль у регулюванні прав і свобод індивіда. В одних випадках норми міжнародного права встановлюють стандарти правового статусу індивідів, в інших – є безпосередньою підставою для виникнення суб'єктивних прав і обов'язків людини. Індивід дедалі більше стикається з міжнародним правом, удосконалюються форми й способи міжнародно-правового впливу на поведінку людини. Міжнародне право, з вимогами й дозволами якого не тільки держави, але й окремі особи узгоджують свою поведінку, стає таким самим звичним і необхідним атрибутом повсякденного життя, як і інші соціальні регулятори.

Прихильники міжнародної правосуб'єктності індивіда, відстоюючи свою позицію,

особливий наголос роблять на тому, що простежується досить стала тенденція зростання кількості міжнародних договорів, що закріплюють права та обов'язки індивідів, як учасників міжнародних правовідносин, надають індивіду права на звернення до міжнародних судових органів із захисту своїх прав, визначають правовий статус окремих категорій індивідів (біженців, жінок, дітей, мігрантів, національних меншин тощо). Безпосередні правові відносини, за участю індивідів на міжнародному рівні передбачені в договірних актах, що закріплюють та регламентують право звернення індивіда в міждержавні органи щодо захисту прав та свобод людини [14, с. 92].

Визнання індивіда суб'єктом міжнародного права та міжнародної кримінальної відповідальності можна аргументувати ще й особливим статусом міжнародних службовців. На підтвердження останнього ст. 100 Статуту ООН визначає, що при виконанні своїх обов'язків Генеральний секретар, що є головною посадовою адміністративною особою Організації, а також інші міжнародні посадові особи «не мають права і не можуть робити запити чи отримувати вказівки від будь-якого уряду чи влади, сторонньої для Організації. Вони повинні утримуватися від будь-яких дій, що можуть відобразитися на їхньому статусі як міжнародних посадових осіб, відповідальних лише перед Організацією». Тобто при виконанні своїх службових повноважень міжнародні службовці незалежні від держави свого громадянства та держави розміщення штаб-квартири міжнародної організації. Відносини, засновані на нормах Статуту ООН та нормах внутрішнього права ООН, що носять міжнародно-правовий характер, складаються безпосередньо між службовцями, між службовцями та ООН. Таким чином, як стверджують прихильники міжнародної правосуб'єктності індивіда, вони також носять міжнародно-правовий характер. Ці норми міжнародного права безпосередньо, без будь-якої «трансформації» в норми національного права, розповсюджуються на співробітників Секретаріату та реалізуються і застосовуються виключно міжнародно-правовими засобами [15, с. 169–172].

Індивід не лише є суб'єктом міжнародного злочину, а й суб'єктом кримінальної відповідальності в міжнародному праві. Фізичні особи (громадяни держав та особи без громадянства), які вчинили міжнародні злочини окремі злочини міжнародного характеру (до прикладу тероризм), можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності відповідно до чинних міжнародних договорів, які передбачають покарання за такі правопорушення, а також національним законодавством держави, громадянами якої вони є або на території якої вони постійно проживають.

Відома низка злочинів з міжнародного права, а саме геноцид, апартеїд, коли за допомогою одного тільки національного права задача вирішена бути не може. Наголошуємо на тому, що притягнення особи до індивідуальної кримінальної відповідальності не впливає на відповідальність держав за міжнародним правом. Зокрема, принцип індивідуальної відповідальності за міжнародним правом є однією з найважливіших тез Нюрнберзького процесу. Після Нюрнбергу принцип індивідуальної кримінальної відповідальності застосовувався у діяльності Міжнародних трибуналів по Руанді та колишній Югославії, створених резолюціями Ради Безпеки ООН [15, с. 167–168].

Відповідальність фізичних осіб за міжнародні злочини найчастіше настає за умови, що їхні злочинні дії пов'язані зі злочинною діяльністю держави. Офіційний статус особи (голова держави, уряду тощо) не звільняє її від кримінальної відповідальності. Тому зараз загально визнаними є норми вироку Нюрнберзького трибуналу: по-перше, злочини проти міжнародного права вчиняються людьми, а не абстрактними категоріями, і тільки шляхом покарання окремих осіб, які вчинили такі злочини, можуть бути виконані норми міжнародного права, це положення безпосередньо обґрунтовує наявність та необхідність саме індивідуальної відповідальності фізичних осіб; по-друге, принцип міжнародного права, який в окремих випадках захищає представника держави, не може бути застосований до дій, які засуджуються як злочинні за міжнародним правом. Принцип індивідуальної кримінальної відповідальності фізичних осіб знайшов своє відображення також у статутах Міжнародного трибуналу для колишньої Югославії (ст. 7) і Міжнародного кримінального трибуналу для Руанди (ст. 6), а також у Римському Статуті Міжнародного кримінального суду [16, с. 120].

Також слід додати, що правосуб'єктність людини служить підґрунтям для правосуб'єктності усіх інших суб'єктів права взагалі. Тим більше абсурдними є спроби обґрунтування притягнення «не суб'єкта» права до юридичної відповідальності. Не можна нести національно-правову кримінальну відповідальність, якщо перед нами «не

суб'єкт» національного права. Аналогічною є ситуація і з індивідуальною кримінальною відповідальністю в міжнародному праві [17, с. 115–200].

Якщо ми не визнаємо фізичну особу як суб'єкта міжнародного права, то в такому випадку абсурдним буде висновок про те, що індивід є суб'єктом міжнародного злочину. Виключно при визнанні фізичної особи, як повноцінного суб'єкта міжнародного права ми можемо говорити про можливість притягнення її до міжнародної кримінальної відповідальності.

Висновки. Отже, на підставі аналізу різних точок зору щодо кола суб'єктів міжнародного злочину та відповідальності можна зробити висновок про те, що індивід є суб'єктом міжнародного права, міжнародного злочину та відповідно є суб'єктом відповідальності на підставі норм міжнародного кримінального права. Міжнародна правосуб'єктність індивіда впливає з наступного: в ряді універсальних міжнародно-правових актах закріплюються права та обов'язки індивідів; в низці міжнародних актах визначається детально правовий статус окремих категорій індивідів (біженців, жінок, дітей, мігрантів, національних меншин тощо); індивід має право на звернення до міжнародних судових органів щодо захисту своїх прав; міжнародні злочини вчиняються людьми, а не абстрактними категоріями. Відтак довести, що індивід є суб'єктом міжнародного кримінального права та суб'єктом міжнародної кримінальної відповідальності можна звернувшись до норм міжнародного права, які безпосередньо закріплюють міжнародно-правовий статус людини, це є безспірним доказом її міжнародної правосуб'єктності.

Список використаних джерел

1. Данченко Т. В., Капінус Л. І., Спектор О. М. та ін. Міжнародне публічне право : навч. посібник. Київ : КиМУ, 2014. 425 с.
2. Алексеев Н. Н. Основы философии права. Санкт-Петербург : Лань, 1999. 256 с.
3. Теліпко В. Е., Овчаренко А. С. Міжнародне публічне право. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 608 с.
4. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право : підруч. Харків : Одиссей, 2008. 704 с.
5. Тимченко П. Д. Международное право. Харків : Консум, 1999. 528 с.
6. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141
7. Левина М. И. Homo iurii dicitur в правовом общении. *Стандарты научности и homo iuridicus в свете философии права : материалы пятых и шестых филос.-прав. чтений памяти акад. В.С. Нерсесянца* / отв. ред. В. Г. Графский. Москва : Норма, 2011. С. 78-82.
8. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 5 : П-Є, 2003. 736 с.
9. Шуршалов В.М. Международные правоотношения. Москва : Международные отношения, 1971. 246 с.
10. Cassese, A. *International Law*. Oxford, 2001. 558 p.
11. Кожевников, Ф. И. (1947) Учебное пособие по международному публичному праву (очерки). Москва : Юридическое издательство Министерства юстиции СССР, 729 с.
12. Международное публичное право: учеб. / Л. П. Ануфриева, Д. К. Бекашев, К. А. Бекашев, В. В. Устинов [и др.] ; отв. ред. К. А. Бекашев. 4-е изд., перераб. и доп. Москва : ТК Велби ; Изд-во «Проспект», 2005. 784 с.
13. Баймуратов М.А. Международное публичное право. Киев : Истина, 2004. 552 с.
14. Дмитрієв А.І. Міжнародне публічне право ; відп. ред. Ю. С. Шемшученко, Л. В. Губерський. Київ : ЮрінкомІнтер, 2001. 352 с.
15. Чехович Т. В. Статус індивіда у міжнародному публічному праві (питання правосуб'єктності). *Європейські перспективи*. 2013. № 4. С. 169-172.
16. Галенская Л. Н., Петровский Ю. В. Ответственность физических лиц за совершение международных преступлений. *Советский ежегодник международного права*. Москва, 1973. С. 120-125.
17. Тарасов О.В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. *Проблеми законності*. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200-206.

Надійшла до редакції 10.12.2021

References

1. Danchenko, T. V., Kapinus, L. I., Spektor, O. M. et al. (2014) *Mizhnarodne publichne pravo [International public law]* : navch. posibnyk. Kyiv : KyMU, 425 p. [in Ukr.].
2. Alekseyev, N. N. (1999) *Osnovy filosofii prava [Fundamentals of philosophy of law]*. Saint-Petersburg : Lan', 256 p. [in Russ.].
3. Telipko, V. E., Ovcharenko, A. S. (2010) *Mizhnarodne publichne pravo [International public*

- law]. Kyiv : Tsentr uchbovoyi literatury, 608 p. [in Ukr.].
4. Baymuratov, M. O. (2008) Mizhnarodne publichne pravo [International public law] : pidruch. Kharkiv : Odissey, 704 p. [in Ukr.].
5. Timchenko, P. D. (1999) Mezhdunarodnoye parvo [International law]. Kharkiv : Konsum, 528 p. [in Russ.].
6. Konstytutsiya Ukrayiny vid 28 chervnya 1996 roku [The Constitution of Ukraine of June 28, 1996]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 1996. № 30, art. 141. [in Ukr.].
7. Levina, M. I. (2011) Homo juri dicus v pravovom obshchenii [Homo juri dicus in legal communication]. *Standarty nauchnosti i homo juridicus v svete filosofii prava: materyaly pyatykh i shestykh filos.-prav. chteniy pamyati akad. V.S. Nersesyantsa* / otv. red. V. G. Grafskiy. Moscow : Norma, pp. 78-82. [in Russ.].
8. Yurydychna entsyklopediya [Homo juri dicus in legal communication] : V 6 t. / Redkol. : Yu. S. Shemshuchenko (holova redkol.) ta in. Kyiv : Ukr. entsykl., 1998. Vol. 5 : P-YE, 2003. 736 p. [in Ukr.].
9. Shurshalov, V.M. (2001) Mezhdunarodnyye pravootnosheniya [International legal relations]. Moscow : Mezhdunarodnyye otnosheniya, 1971. 246 p. [in Russ.].
10. Cassese, A. (2011) International Law. Oxford, 558 p.
11. Kozhevnykov, F. I. Uchebnoye posobiye po mezhdunarodnomu publichnomu pravu (ocherky) [A textbook on public international law (essays)]. Moscow : Yuridicheskoye izdatel'stvo Ministerstva yustitsyi SSSR, 1947. 729 p. [in Russ.].
12. Mezhdunarodnoye publichnoye parvo [International public law]: ucheb. / L. P. Anufriyeva, D. K. Bekyashev, K. A. Bekyashev, V. V. Ustinov [i dr.] ; otv. red. K. A. Bekyashev. 4-e izd., pererab. i dop. Moscow : TK Velbi ; Izd-vo «Prospekt», 2005. 784 p. [in Russ.].
13. Baymuratov, M. A. (2004) Mezhdunarodnoye publichnoye parvo [International public law]. Kyiv : Istyna, 552 p. [in Russ.].
14. Dmytriye, A.I. (2001) Mizhnarodne publichne pravo [International public law] ; vidp. red. Yu. S. Shemshuchenko, L. V. Hubers'kyy. Kyiv : YurinkomInter, 352 p. [in Ukr.].
15. Chekhovych, T. V. (2013) Status individa u mizhnarodnomu publichnomu pravi (pytannya pravosub'yektnosti) [Status of the individual in international public law (issues of legal personality)]. *Yevropeys'ki perspektyvy*. № 4, pp. 169-172. [in Ukr.].
16. Galenskaya, L. N., Petrovskiy, Yu. V. (1973) Otvetstvennost' fizicheskikh lits za soversheniye mezhdunarodnykh prestupleniy [Responsibility of individuals for committing international crimes]. *Sovetskiy ezhehodnyk mezhdunarodnoho prava*. Moscow, pp. 120-125. [in Russ.].
17. Tarasov, O. V. (2011) Mizhnarodna pravosub'yektnist' lyudyny v praktytsi Nyurnberz'koho trybunalu [International legal personality of man in the practice of the Nuremberg tribuna]. *Problemy zakonosti*. Kharkiv, Vyp. 115, pp. 200-206. [in Ukr.].

ABSTRACT

Oksana Voloshchuk, Vasyl Yurchyshyn. An individual as the subject of international law and an international crime. In the article, the main doctrinal provisions for understanding an individual as a subject of international crime and the subject of international law are investigated. Nature and specific features of the international legal personality is analyzed, as well as the main reasons for attributing an individual to a circle of subjects of international law. It is also grounded that the responsibility of individuals for international crimes is most often provided that their criminal acts are related to the implementation of the criminal policy of the state.

Attention is focused on the aspect that the official status of a person does not exempt it from criminal liability. It is proved that, firstly, crimes against international law are committed by people, and not abstract categories, and only by punishing individuals who committed such crimes, the norms of international law may be accomplished, this provision directly substantiates the presence and necessity of individual responsibility of physical persons; secondly, the principle of international law, which in some cases protects the representative of the state, can not be applied to actions that are condemned as criminal international law (this principle is reflected in the statutes of the International Tribunal for the former Yugoslavia and the International Criminal Tribunal for Rwanda, as well as In the Roman Statute of the International Criminal Court). It is concluded that absurds are attempts to justify the attraction of «non-subject» of the right to legal responsibility. If an individual should not recognize the subject of international law, it will be an absurd that an individual is a subject of an international crime.

It is concluded that an individual is a subject of international law, an international crime ad responsibility on the basis of the norms of international criminal law. The international legal personality of the individual follows: the rights and responsibilities of individuals are fixed in a number of universal international legal acts; the legal status of individual categories of individuals is determined in detail in a number of international acts; an individual has the right to appeal to international judicial authorities to protect their rights; International crimes are committed by people, not abstract categories.

Keywords: subjects of international law, an individual as a subject of international law, a decontinator, an international crime, a criminal liability of an individual in international law.